

VIORICA SUCIU
și †VALERIU LAZĂR

Pe teritoriul actualului județ Mureș s-a descoperit în decursul vremii un bogat material monetar antic, care a circulat atât în perioada preromană, cât și în timpul stăpânirii romane și după retragerea aureliană¹. Analiza datelor oferite de studierea monedelor izolate și a tezaurelor monetare, coroborată cu descoperirile arheologice, ar putea elucida anumite aspecte ale istoriei regionale.

Prezentăm în continuare 69 de monede romane², aflate în cea mai mare parte în colecția prof. Valeriu Lazăr (I: nr. 1-3, 5-12, 13-17, 20, 22-33, 41-43; II: nr. 1-2, 4-5, 7-9, 11-15, 19-20, 21-25), piese ce vor îmbogăți repertoriul descoperirilor monetare din acest județ.

I. MONEDE ROMANE REPUBLICANE ȘI IMPERIALE (SECOLELE I-III)

ACĂȚARI

De pe teritoriul localității provin două piese de bronz descoperite cu prilejul unor lucrări agricole, la ieșirea din comună spre Târgu Mureș, în stânga șoselei.

Hadrian

1. As ↓ 20,1 g; 28 mm.

RIC, II, 834, Roma, anii 134-138.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 35.

Hadrian

2. As ↑ 12,3 g; 24 mm.

RIC, II, 844, Roma, anii 134-138.

AȚINTIȘ

Traian

3. Sestert ↓ 23,85 g; 32 mm.

RIC, II, 666, Roma, anii 114-117.

Descoperit în vatra comunei.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 52, VI, 1, C.

BAHNEA

Marcus Aurelius: Divus Antoninus

4. Sestert ↑ 18,4 g; 31 mm.

RIC, III, 1266, Roma, anul 161.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 54, VII, 1, A, d; în colecția A. Scheitz.

BATOȘ

Antoninus Pius

5. As ↑ 10,9 g; 25 mm.

RIC, III, 708, Roma, anii 140-144.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 65, IX, 1, A, d.

BĂLA

Marcus Aurelius: Lucius Verus

6. As ↓ 9,90 g; 26 mm.

RIC, III, 1288, Roma, anul 161.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 73, XI, 1, A.

BOGATA

Marcus Aurelius

7. Denar fourré ↓ 2,50 g; 19 mm.

RIC, III, p. 216–218, Roma, anii 161–162; foarte tocit.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 82, XV, 1, A, d.

Septimius Severus

8. Denar fourré 2,65 g; 16 mm.

RIC, IV, 1, p. 103–105, Roma, anii 197–198; rv. ilizibil.

BOTORCA, or. Târnăveni

Domitian

9. Sestert ↓ 25,50 g; 35 mm.

RIC, II, 388, Roma, anii 90–91.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII, 3, C.

Antoninus Pius

10. Sestert 12,05 g; 26 mm. Foarte tocit.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII, 3, C.

Antoninus Pius

11. Sestert. Foarte tocit.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262.

Aurelian

12. As ↓ 2,50 g; 19 mm.

RIC, V, 1, 82, Mediolanum–Ticinum, anii 270–275; P*.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII, 3, C.

CECĂLACA, com. Așintș

Commodus

13. As ↑ 11,75 g; 24 mm.

RIC, III, 479 ?, Roma, anul 186.

Găsit într-o grădină din vatra satului.

CHIPHERU DE JOS

Domitian

14. As ↓ 8,85 g; 26 mm.

RIC, II, 397, Roma, anii 90–91.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 94, XX, 1, A (dar consemnată ca emisiune de la Traian)

CORNEȘTI, com. Adămuș

Vespasian

15. Sestert ↘ 14,85 g; 31 mm.

RIC, II, 437, Roma, anul 71.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 39, II, 3, E.

COROISĂNMĂRTIN

Domitian

16. As ↓ 7,55 g; 25 mm.

RIC, II, 251, Roma, anul 84.

DAIA, com. Apold

Commodus

17. Sestert ↑ 15,70 g; 30 mm.

RIC, III, 494, Roma, anii 186–187.

Septimius Severus

18. As ↑ 16,30 g; 25 mm.

RIC, IV, 1, 731, Roma, anul 196.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 48, V, 2, A, d; în colecția N. Mânzar din Valea Largă.

DEDA

Antoninus Pius

19. Dupondius ↓ 21,95 g; 24 mm.

RIC, III, 877, Roma, anii 150–151.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 119, XXIX, 1, A, c; în colecția A. Badea din Reghin.

DUMITRENI, com. Bălăușeri

Hadrian

20. As ↘ 8,20 g; 25 mm.

RIC, II, 813, Roma, anii 134–138.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 76, XII, 4, B.

DUPĂ DEAL, com. Cuci

Secolul al III-lea?

21. Denar suberat.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 114; în colecția prof. Traian Ludușan din Luduș.

GRUIȘOR, com. Acățari

Commodus

22. Sestert ↓ 19,40 g; 27 mm.

RIC, III, 295, Roma, anul 180.

IDICIU, com. Bahnea

Hadrian

23. Denar $\sphericalangle$ 3,15 g; 17 mm.
RIC, II, 9, Roma, anul 117.

Gallienus

24. Antoninian $\uparrow$ 3,35 g; 20 mm.
RIC, V, 1, 511, Mediolanum, anii 257–259.

LUNCA MUREȘULUI, com. Aluniș

Traian

25. As $\downarrow$ 10,05 g; 25 mm.
RIC, II, 497, Roma, anii 103–111.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 46, IV, 3, A.

Hadrian: L. Aelius Caesar?

26. As $\uparrow$ 10,55 g; 23 mm.
RIC, II, 1071, Roma, anul 137.

Antoninus Pius

27. As $\downarrow$ 10,55 g; 23 mm.
RIC, III, 527, Roma, anul 138.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 46, IV, 3, A.

Elagabal: Iulia Maesa

28. Sestert $\uparrow$ 20,35 g; 30 mm.
RIC, IV, 2, 417, Roma, anii 218–222.

PĂRĂU CRUCII, com. Pogăceaua

Domitian sau Traian

29. Denar.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 199.

Traian

30. Denar $\sphericalangle$ 2,45 g; 16 mm; foarte tocit.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 199, LXIII, 6, A.

Hadrian: Antoninus Pius

31. As $\sphericalangle$ 7,25 g; 23 mm.
RIC, II, 1088 b, Roma, anul 138.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 199, LXIII, 6, A.

PETEA, com. Band

Gordian al III-lea

32. Antoninian $\uparrow$ 3,20 g; 21 mm.

RIC, IV, 3, 70, Roma, anul 240.

Găsit cu ocazia unor lucrări agricole în zona Văii din Jos, în SV satului.

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 62, VIII, 10, A.

POGĂCEAUA

Domitian: Divus Augustus

33. As $\sphericalangle$ 6,20 g; 26 mm.
RIC, II, 456, Roma, anul 82.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 199, LXIII, 1, A, b.

SÂNTU, com. Lunca

Domitian

34. As $\sphericalangle$ 6,15 g; 25 mm.
RIC, II, 242 D, Roma, anul 84.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 178, L, 5, B; în colecția A. Badea din Reghin.

Commodus: Crispina

35. Sestert $\uparrow$ 19,60 g; 27 mm.
RIC, III, 670, Roma, anii 177–182.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 178, L, 5, B; în colecția A. Badea din Reghin.

ȘERBENI, com. Beica de Jos

Septimius Severus

36. Dupondius $\uparrow$ 6,85 g; 22 mm.
RIC, IV, 1, 697, Roma, anul 195.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 77, XIII, 6, A; în colecția A. Badea din Reghin.

TĂRNĂVENI

Hadrian

37. As $\downarrow$ 8,20 g; 25 mm.
RIC, II, 574, Roma, anul 119.
Găsit într-o grădină din str. 9 Mai, nr. 28, în anul 1995; în colecția Bordi Lorand.

Hadrian

38. As $\downarrow$ 13,10 g; 26,40 mm.
RIC, II, 717, Roma, anii 132–134.
Descoperit în anul 1991 pe terenul lui Pal Iosif, aflat în zona presupusului castru roman³; în colecția Bordi Lorand.

Antoninus Pius: Diva Faustina

39. Sestert ↑ 22,70 g; 29 mm.
RIC, III, 1124, Roma, după anul 141.
Găsit în str. 9 Mai, nr. 28, în anul 1995; în
colecția Bordi Lorand.

Lucius Verus: Lucilla

40. Sestert ↗ 15,37 g; 28 mm.
RIC, III, 1746, Roma, anii 161–180.
Descoperit în 1991, pe terenul lui Pal Iosif,
în zona presupusului castru roman; în
colecția Bordi Lorand.

ȚOPA, com. Albești

Terentius Lucanus

41. Denar ↓ 3,20 g; 18 mm.

Crawford, 217, 1, Roma, anul 147 a.Chr.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 45, III, 6, A.

UILA, com. Batoș

Titus: Divus Augustus

42. As ↙ 9 g; 26 mm.
RIC, II, 197, Roma, anii 80–81.

VALEA MARE, com. Band

Gallienus

43. Antoninian ↑ 2,50 g; 17 mm.
RIC, V, 1, 208, Roma, nedatat.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 63, VIII,
12, A.

II. MONEDE ROMANE POSTAURELIENE

ALBEȘTI

De pe un teren aflat în apropierea stației C.F.R.
provin următoarele monede:

Constantin cel Mare

1. AE ↓ 2,05 g; 17 mm.
LRBC, I, 742?, Siscia?, perioada II, anii
330–335. L.SIS.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 41, III, 1, A, b.

Constantius al II-lea

2. AE ↓ 4,05 g; 21 mm.
LRBC, II, 1171, Siscia, anul 350. A (în
stânga) / •ASIS •.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 41, III, 1, A, B.

BĂGACIU

Constantin cel Mare

3. AE ↑ 0,90 g; 14 mm.
LRBC, I, 1454, Alexandria, perioada III b,
anii 337–341. SMALA.
Descoperit în zona viilor.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 71, X, 1, C;
în colecția A. Scheitz din Târnăveni.

BĂLĂUȘERI

Gratian

4. AE ↓ 2,55 g; 20 mm.
LRBC, II, 150, Trier, anii 375–378. [SMTRP].

BEICA DE SUS, com. Beica de Jos

Constantin cel Mare

5. AE ↑ 2,75 g; 16 mm.
LRBC, I, 1116, Nicomedia, perioada II,
anii 330–335. SMNA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 77, XIII, 2, A.

BOLINTINENI, com. Păsăreni

Valens

6. AE ↑ 2,20 g; 15 mm.
LRBC, II, 1745 (var.), Thessalonic, anii
367–375. B (în dreapta) / TES.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 196, LXI, 2,
A; în colecția școlii din Miercurea Nirajului.

BOTORCA, or. Târnăveni

Constantin al II-lea

7. AE ↑ 1,75 g; 18 mm.
LRBC, I, 804 sau 805, Sirmium, perioada I,
anii 324–325. [?]SIRM.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII,
3, C.

Constantius al II-lea

8. AE ↑ 1,35 g; 15,80 mm.
LRBC, I, 631, Roma?, perioada IV, anii
341–346. R.P.?

V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII, 3, C.

Valentinian I

9. AE ↑ 2 g; 16 mm.
LRBC, II, 965 (var.), Aquileia, anii 354–367.
Σ (în dreapta) / SMAQP.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 262, LXXXVII, 3, C.

CHIPHERU DE JOS

Diocletian

10. Antoninian ↑ 2,85 g; 21 mm.
RIC, V, 2, 224, Ticinum, anul 287.
TXXIT.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 94, XX, 1, A; în colecția A. Badea.

CIRHAGĂU, com. Miheșu de Câmpie

Constantius al II-lea

11. AE 2,50 g; 18 mm.
Descoperit în arătură, în stânga drumului care merge spre Bujur.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 184, LV, III, A.

COROISÂNĂMĂRTIN

Valentinian I

12. AE ↑ 1,30 g; 17 mm.
LRBC, II, 1704–1705, Thessalonice ?, anii 364–367. TESA ?
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 95, XXI, 1, A.

CRĂIEȘTI

Constans

13. AE ↑ 1,15 g; 14 mm.
LRBC, I, 1045, Constantinopol, perioada III b, anii 337–341. CON[SA].
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 99, XXIV, 1.

Valens

14. AE ↑ 2,05 g; 18 mm.
LRBC, II, 1278, Siscia, anii 364–367.
ASISC.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 99, XXIV, 1, A.

GROAPA RĂDĂII, com. Miheșu de Câmpie

Constantius al II-lea

15. AE ↑ 1,05 g; 15 mm.
LRBC, II, 1131, Siscia, anii 346–350.
 $\frac{1}{2}$
ASIS.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 184, I, V, 4–A.

IDICEL, com. Brâncovenesti

Constantin cel Mare

16. AE ↑ 2,75 g; 18 mm.
RIC, VII, 75, Thessalonice, anul 319. S – F / TS – E.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 88, XVI, 2, A; în colecția prof. Feier Traian din Jabeșița, com. Solovăstru.

Constantius al II-lea

17. AE ↑ 3 g; 19 mm.
LRBC, II, 2306, Nicomedia?, anii 351–354.
S (în stânga) / SMNA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 88, XVI, 2, A; în colecția prof. Feier Traian din Jabeșița, com. Solovăstru.

Honorius

18. AE ↑ 1,40 g; 13 mm.
LRBC, II, 2456, Nicomedia, anii 408–423.
SMNA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 88, XVI, 2, A; în colecția prof. Feier Traian din Jabeșița, com. Solovăstru.

LINȚ, com. Chețani

Constantin cel Mare

19. AE ↑ 1,85 g; 15 mm.
LRBC, I, 1010, Constantinopol?, perioada II, anii 330–335. CONSA?
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 93, XIX, 7, A.

MERIȘORU, com. Papiu Ilarian

Urbs Roma

20. AE ↓ 2,50 g; 16 mm.
LRBC, I, 1218, Cyzic, perioada II, anii 330–335. SMKA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 192, LIX, 3, A.

Urbs Roma

21. AE ↑ 1,05 g; 17 mm.
LRBC, I, 838, Thessalonic, perioada II,
anii 330–335. SMTSA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 185, LVI,
1, B, d.

Secolul al IV-lea

22. AE. Foarte tocită.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 185.

SĂCALU DE PĂDURE, com. Brâncovenеști

Constans

23. AE ↑ 1,75 g; 13 mm.
LRBC, I, 140, Treveri, anii 341–346. ♥ /
TRP.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 88, XVI, 4,
A, c.

Diocletian

24. AE ↓ 8,95 g; 25 mm.
RIC, VI, 29 b, Aquileia, anul 300. AQP-F.

VAIDEIU, com. Ogra

Constantin al II-lea

25. AE ↑ 1,40 g; 14 mm.
LRBC, I, 1364, Antiohia, perioada III,
anii 335–337. SMANA.
V. Lazăr, *Repertoriul Mureș*, p. 190,
LVIII, 5, b.

VĂLENII DE MUREȘ, com. Brâncovenеști

Constantius al II-lea

26. AE ↑ 1,70 g; 16 mm.
LRBC, II, 2504, Cyzic, anii 355–361.
SMKA.
În colecția A. Badea.

Din catalogul monedelor rezultă că din cele 69 de piese doar o singură emisiune este republicană, și anume un denar emis de Terentius Lucanus la Roma, în anul 147 a.Chr. Alte 42 de monede sunt emisiuni imperiale, iar 26 sunt piese postareliene. Monedele sunt foarte tocite, făcând foarte dificilă determinarea lor.

Provenind din descoperiri întâmplătoare de pe teritoriul a 27 de localități ale jud. Mureș, monedele romane imperiale de până la retragerea aureliană se eșalonează cronologic între domnia lui Vespasian și cea a lui Aurelian, respectiv între anii 71–275 p.Chr. Ele se repartizează astfel pe emitenți: Vespasian 1, Titus 1, Domitian 5, Traian 3, Hadrian 8 (din care 1 L. Aelius Caesar și 1 Antoninus Pius Caesar), Antoninus Pius 5, Marcus Aurelius 4 (din care 1 L. Verus și 1 Lucilla), Commodus 4 (din care 1 Crispina), Septimius Severus 3, Elagabal 1 (emisiune pentru Iulia Maesa), Gordian al III-lea 1, Gallienus 2 și Aurelian 1; pentru trei exemplare nu s-a putut identifica emitențul, piesele fiind foarte tocite.

În ceea ce privește nominalul pieselor imperiale aparținând secolelor I–III, consemnăm trei antoninieni (Gordian al III-lea 1, Gallienus 2), patru denari (Traian 1, Hadrian 1, Marcus Aurelius 1 și Septimius Severus 1), 11 sesterti (Vespasian 1, Domitian 1, Traian 1, Antoninus Pius 2, Marcus Aurelius 2, Commodus 3, Elagabal 1), doi dupondii (Antoninus Pius 1, Septimius Severus 1) și 19 ași (Titus 1, Domitian 4, Traian 1, Hadrian 7, Antoninus Pius 2, Marcus Aurelius 1, Commodus 1, Septimius Severus 1, Aurelian 1). Aceștia li se adaugă doi denari și un sestert ai căror emitenți nu s-au putut identifica. Dintre cei patru denari cu emitenți precizați, doi sunt suberați (Marcus Aurelius 1, Septimius Severus 1). Astfel de emisiuni, frecvent întâlnite printre monedele Romei, în special în perioade de criză, erau probabil destinate plăților și operațiunilor comerciale cu lumea barbară⁴. Este posibil ca aceste falsuri să fi fost acceptate ca monede de „necesitate”, în perioadele în care piața monetară era insuficient aprovizionată cu piese provenind din atelierele oficiale și chiar ca autoritățile locale să fi sprijinit tacit emiterea lor⁵.

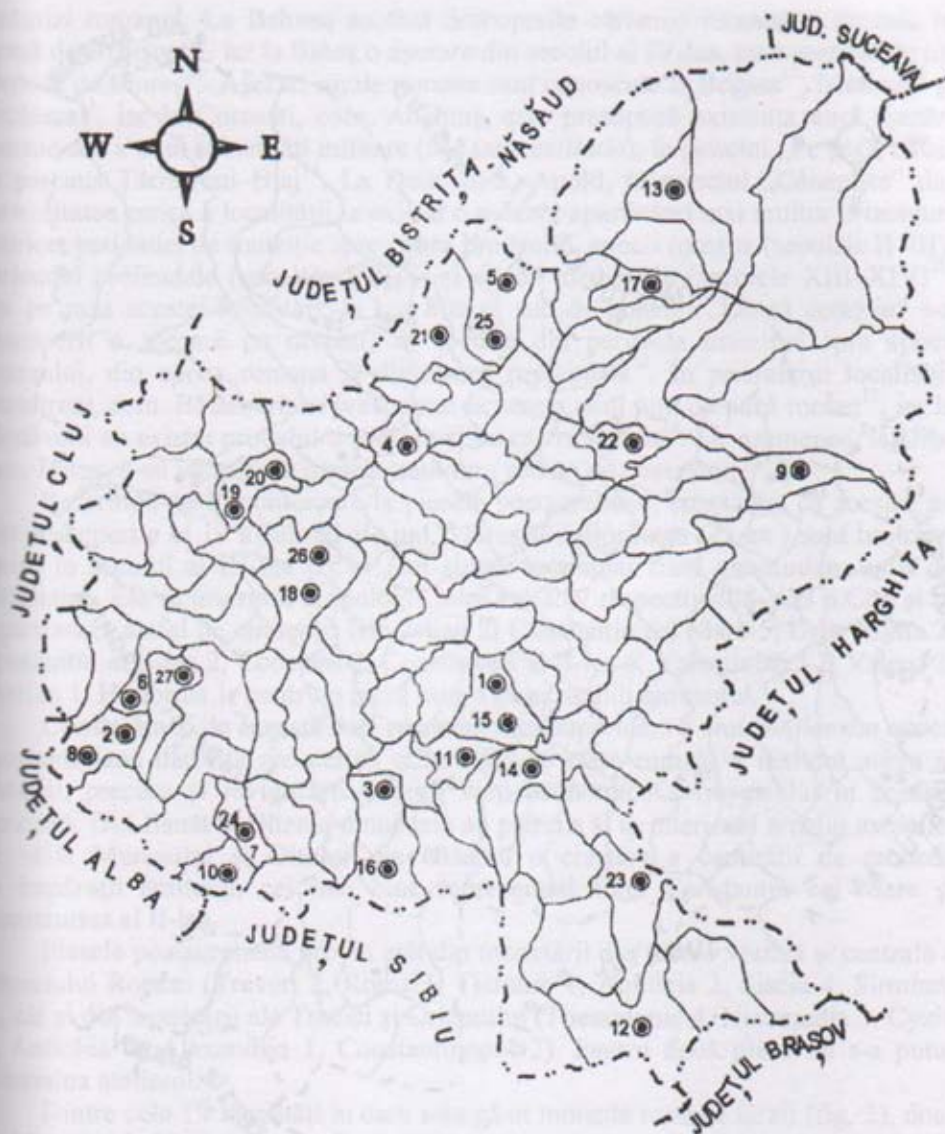

Fig. 1. Monede romane până la Aurelian descoperite în jud. Mureș, din colecția V. Lazăr și din alte colecții: 1 Acățari; 2 Ațintiș; 3 Bahnea; 4 Băla; 5 Batoș; 6 Bogata; 7 Botorca; 8 Ceaclăca; 9 Chiheru de Jos; 10 Cornești; 11 Coroisânmartin; 12 Daia; 13 Deda; 14 Dumitrești; 15 Grușor; 16 Idiciu; 17 Lunca Mureșului; 18 Petea; 19 Pogăceaua; 20 Pârâu Crucii; 21 Sântu; 22 Șerbeni; 23 Țopa; 24 Târnăveni; 25 Uila; 26 Valea Mare; 27 După Deal.

Piesele analizate au fost emise la Roma (34)⁶, Alexandria (1) și Mediolanum (2). După cum constatăm, atelierul monetar de la Roma este preponderent și în cadrul emisiunilor din metal comun. Monedele emise la Mediolanum poartă efigia unor împărați din a doua jumătate a secolului al III-lea (Gallienus și Aurelian). În ceea ce privește piesa emisă la Alexandria, aceasta poate fi pusă în legătură cu diferite mișcări de trupe de la Dunăre în Orient și invers, dar și cu negustorii veniți din acele părți⁷.

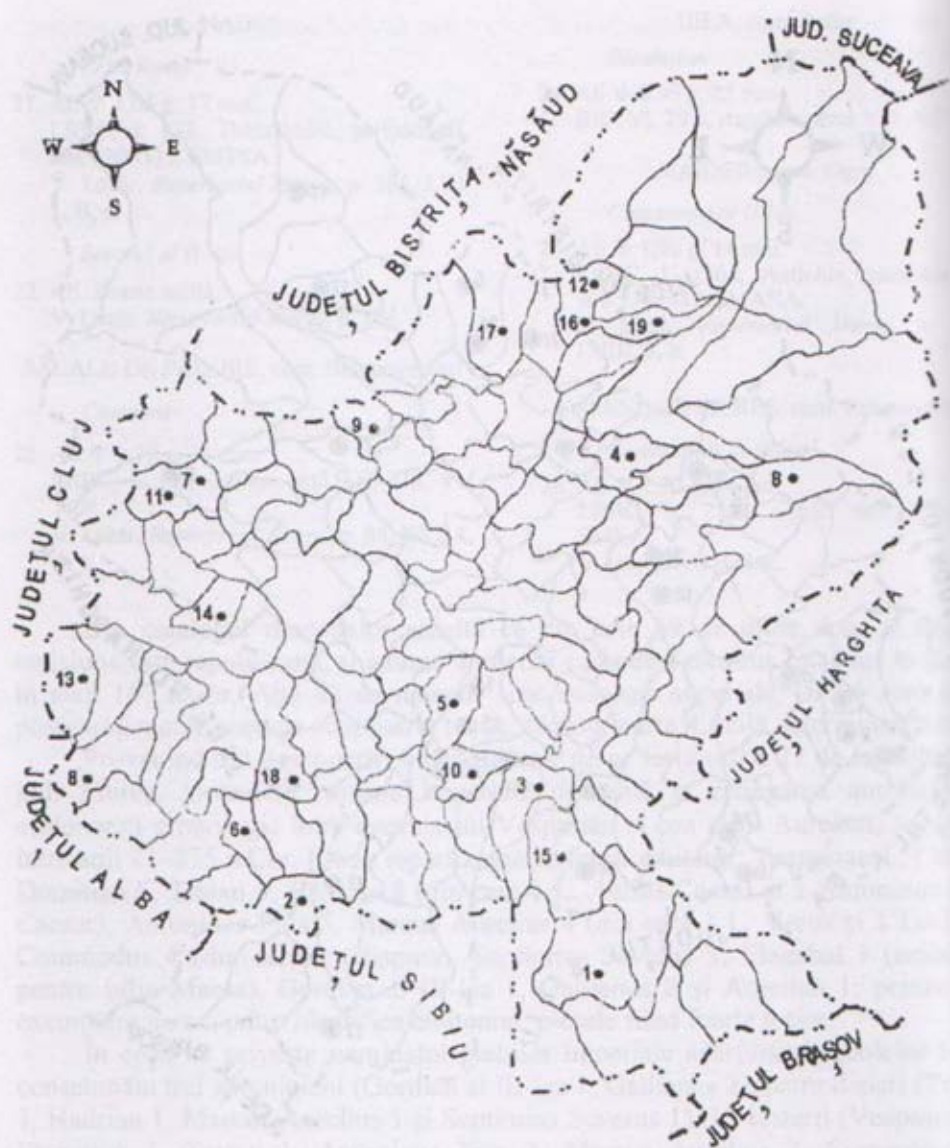

Fig. 2. Monede romane post-aureliene descoperite în jud. Mureș, din colecția V. Lazăr și din alte colecții: 1 Albești; 2 Băgaciu; 3 Bălăușeri; 4 Beica de Sus; 5 Bolintineni; 6 Botorca; 7 Cîrhaș; 8 Chiheru de Jos; 9 Crăiești; 10 Coroisânmartin; 11 Groapa Rădăii; 12 Idicel; 13 Linț; 14 Merișoru; 15 Nadeș; 16 Săcalu de Pădure; 17 Uila; 18 Vaideiu; 19 Vălenii de Mureș.

Descoperirile monetare analizate se înscriu în contextul arheologic al așezărilor rurale romane grupate pe Valea Mureșului, importantă arteră de comunicații, precum și în jurul celor trei castre de limes (Brâncovești, Călugăreni, Sărățeni) și a celor două castre din zona intermediară – Cristești și Sighișoara (fig. 1). Astfel, prin mijlocul localității Ațintiș trecea drumul roman care venea dinspre Ocna Mureș–Uioara de Sus spre Luduș. Aici au fost găsite și

cărămizi romane⁸. La Bahnea au fost descoperite cărămizi romane și mozaic în formă de 8 (pișcot)⁹, iar la Batoș o așezare din secolul al IV-lea, cu materiale de tip Sântana de Mureș¹⁰. Așezări rurale romane sunt cunoscute la Bogata¹¹, Botorca¹² și Cecălaca¹³, iar la Cornești, com. Adămuș, este presupusă existența unei așezări romane sau a unei subunități militare (*ala* sau *vexillatio*), în punctul „Pe șes”, situat pe șoseaua Târnăveni-Blaj¹⁴. La Daia, com. Apold, în punctul „Cânepiște” din extremitatea estică a localității, a existat o așezare aparținând mai multor orizonturi istorice: perioadei de tranziție spre epoca bronzului, epocii romane (secolele II-III), perioadei prefeudale (secolele VII-X) și epocii medievale (secolele XIII-XIV)¹⁵. Tot pe raza acestei localități, la cca 800 m sud de punctul „Lângă cetățuie” s-a descoperit o așezare cu niveluri de locuire din perioada tranziției spre epoca bronzului, din epoca romană și din epoca prefeudală¹⁶. În perimetrul localității Dumitrești, com. Bălăușeri, se presupune existența unui turn de pază roman¹⁷, iar la Târnăveni au existat probabil o așezare și un castru roman¹⁸. De asemenea, la Uila, com. Batoș, s-au identificat urmele unui turn roman de observație¹⁹.

Referindu-ne în continuare la piesele postaureliene, constatăm că acestea au fost descoperite în 19 localități ale jud. Mureș și majoritatea (25 ex.) sunt bronzuri emise în secolul al IV-lea p.Chr., un singur exemplar fiind antonianian, emis de Diocletian. Ele se înscriu cronologic între anii 287 respectiv 408-423 p.Chr. și se repartizează astfel pe emitenți: Diocletian 2, Constantin cel Mare 5, Urbs Roma 2, Constantin al II-lea 2, Constans 2, Constantius al II-lea 6, Valentinian I 2, Valens 2, Gratian 1, Honorius 1; pentru o piesă nu s-a putut stabili emitențul.

Constatăm și de această dată reprezentarea superioară a emisiunilor din epoca constantiniană datorită recuceririi și întăririi de către romani a malului stâng al Dunării, precum și revigorării întregii vieți economice a Imperiului în această perioadă. Din Banat și Oltenia monedele au pătruns și în interiorul arcului carpatic, pe văile Mureșului și Oltului. Se observă o creștere a cantității de monedă pe împărații emitenți, cel mai bine reprezentat fiind Constantin cel Mare și Constantius al II-lea.

Piesele postaureliene provin atât din monetării din partea vestică și centrală a Imperiului Roman (Treveri 2, Roma 1, Ticinum 1, Aquileia 2, Siscia 4, Sirmium 1), cât și din monetării ale Traciei și Orientului (Thessalonic 4, Nicomedia 3, Cyzic 2, Antiohia 1, Alexandria 1, Constantinopol 2). Pentru două piese nu s-a putut determina atelierul.

Dintre cele 19 localități în care s-au găsit monede romane târzii (fig. 2), doar la Albești și la Vaideiu, com. Ogra, sunt menționate vestigiile arheologice. Astfel, la Albești, în punctul „Canton” („La pod”), situat la NE de localitate, pe malul stâng al Târnavei Mari, aproape de pârâul Valea Hotarului, s-a descoperit ceramică romană, prefeudală și feudală timpurie. De asemenea, în curtea școlii au fost identificate locuințe din secolele VII-XI și morminte din secolul al IV-lea p.Chr.²⁰ La Vaideiu, com. Ogra, în punctul „Fermă” s-au descoperit mai multe vestigii și o așezare romană²¹.

Cu certitudine, cercetările viitoare vor aduce noi date referitoare la astfel de descoperiri și în celelalte localități menționate. Este interesant de remarcat faptul că la Botorca, Chiheru de Jos, Coroisânmartin și Uila au fost găsite, pe lângă monede romane imperiale emise înainte de cucerirea romană, și monede postaureliene. Astfel, la Botorca este menționat un sestert de la Domitian și trei bronzuri din

secolul al IV-lea, avându-i ca emitenți pe Constantin al II-lea, Constantius al II-lea și Valentinian I, la Chiheru de Jos un as de la Domitian și un antoninian de la Diocletian, la Coroisânmărtin un as de la Domitian și un bronz de la Valentinian I, iar la Uila un as de la Titus și un bronz de la Diocletian. Este și aceasta o dovadă a continuității de viață în aceste așezări și după anul 271.

Considerăm, în încheiere, că monedele prezentate se adaugă celorlalte descoperiri monetare cunoscute până acum pe teritoriul jud. Mureș, constituind un prețios indiciu al existenței unei puternice comunități de populație daco-romană în acest spațiu geografic. Aceasta practica și după retragerea aureliană o economie monetară. Monedele postauréliene publicate reprezintă noi argumente ale strânselor legături ale populației autohtone cu lumea romană de la sud de Dunăre în secolele ce au urmat părăsirii Daciei de către romani.

NOTE

¹ Printre lucrările care consemnează astfel de descoperiri menționăm: B. Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în ED, 10, 1945, p. 1-154; C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973; I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974; A. Zrinyi, *Marisia*, 6, 1976, p. 125-151; E. Chirilă, N. Guden, V. Lazăr, A. Zrinyi, *Tezaur și descoperiri monetare din Muzeul Județean Mureș, Târgu Mureș*, 1980; V. Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș, Târgu Mureș*, 1995.

² Aceste piese au fost menționate sumar de V. Lazăr, *op.cit.*

³ V. Lazăr, *op.cit.*, p. 261.

⁴ V. Mihăilescu-Bîrliiba, *MemAnt*, 4-5, 1972-1973, p. 129.

⁵ C. Găzdac, *Legea romană a falsului monetar între teorie și practică. Studiu de caz: Dacia romană*, comunicare prezentată la cel de al XIX-lea Simpozion Național de Numismatică al Societății Numismatice Române, Reșița, 16-18 mai 2002.

⁶ Nu luăm în considerare cei doi denari suberați.

⁷ B. Mitrea, *SCN*, 5, 1971, p. 125.

⁸ V. Lazăr, *op.cit.*, p. 52, VI. 1 A, B.

⁹ *Ibidem*, p. 54, VII. 1 A, C.

¹⁰ E. Chirilă și colab., *op.cit.*, p. 31, nr. 4.

¹¹ *Ibidem*, p. 24, nr. 5; V. Lazăr, *op.cit.*, p. 92, XV. 1 A, D.

¹² E. Chirilă și colab., *op.cit.*, p. 24, nr. 7; V. Lazăr, *op.cit.*, p. 262, LXXXVII. 3 A.

¹³ E. Chirilă și colab., *op.cit.*, p. 24, nr. 12; V. Lazăr, *op.cit.*, p. 53, VI, 3 A, g.

¹⁴ *Ibidem*, p. 39, II. 3 D.

¹⁵ *Ibidem*, p. 48, V. 2 C.

¹⁶ *Ibidem*, p. 48, V. 2 D.

¹⁷ *Ibidem*, p. 76, XII. 4 A.

¹⁸ E. Chirilă și colab., *op.cit.*, p. 26, nr. 54; V. Lazăr, *op.cit.*, p. 262, LXXXVII, 1 A, j.

¹⁹ *Ibidem*, p. 70, IX. 4 A, c.

²⁰ *Ibidem*, p. 43, III. 1 F și G.

²¹ *Ibidem*, p. 189, LVIII. 1 D.

DÉCOUVERTES MONÉTAIRES ROMAINES DANS LE DÉPARTEMENT DE MUREȘ

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent 69 monnaies romaines découvertes par hasard sur le territoire du département de Mureș. Une seule pièce est républicaine (un denier qui a été émis par Terentius Lucanus en 147 av. J.-C.), 42 exemplaires sont des émissions impériales qui s'échelonnent de Vespasien à Aurélien et 26 exemplaires sont des émissions postauréliennes, échelonnées de Dioclétien à Honorius.

Parmi les monnaies présentées, deux deniers fourrés, l'un émis par Marc Aurèle et l'autre par Septime Sévère, ont une importance spéciale.

Les monnaies postauréliennes ont été émises à Treveri (2 ex.), Rome (1 ex.), Ticinum 1, Aquileia 2, Siscia 4, Sirmium 1, Thessalonique 4, Nicomédie 3, Cyzique 2, Antioche 1, Alexandrie 1 et Constantinople 2.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Carte du département de Mureș avec les découvertes monétaires romaines jusqu'à Aurélien de la collection V. Lazăr et des autres collections: 1 Acățari; 2 Ațintiș; 3 Bahnea; 4 Băla; 5 Batoș; 6 Bogata; 7 Botorca; 8 Ceacălaca; 9 Chiheru de Jos; 10 Cornești; 11 Coroisânămartin; 12 Daia; 13 Deța; 14 Dumitreți; 15 Grușor; 16 Iđicium; 17 Lunca Mureșului; 18 Petea; 19 Pogăceaua; 20 Părau Crucii; 21 Sântu; 22 Șerbeni; 23 Țopa; 24 Tărnăveni; 25 Uila; 26 Valea Mare; 27 După Deal.

Fig. 2. Carte des découvertes monétaires postauréliennes de la collection V. Lazăr et des autres collections: 1 Albești; 2 Băgaciu; 3 Bălăușeri; 4 Beica de Sus; 5 Bolintineni; 6 Botorca; 7 Cirhagău; 8 Chiheru de Jos; 9 Crăiești; 10 Coroisânămartin; 11 Groapa Rădăii; 12 Iđicel; 13 Linț; 14 Merișoru; 15 Nadeș; 16 Săcalu de Pădure; 17 Uila; 18 Vaideiu; 19 Vălenii de Mureș.

Construcția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare, în
 contextul unei evoluții de la începuturi
 Căderea și reconstrucția din nou a
 și evoluția în direcția de dezvoltare a
 legendelor. FOLIO 1208 RĂDĂIIA de laud. Folio 1208 RĂDĂIIA
 și evoluția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare.

Construcția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare, în
 contextul unei evoluții de la începuturi
 Căderea și reconstrucția din nou a
 și evoluția în direcția de dezvoltare a
 legendelor. FOLIO 1208 RĂDĂIIA de laud. Folio 1208 RĂDĂIIA
 și evoluția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare.

Construcția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare, în
 contextul unei evoluții de la începuturi
 Căderea și reconstrucția din nou a
 și evoluția în direcția de dezvoltare a
 legendelor. FOLIO 1208 RĂDĂIIA de laud. Folio 1208 RĂDĂIIA
 și evoluția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare.

Măsurile și măsurile și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare, în
 contextul unei evoluții de la începuturi
 Căderea și reconstrucția din nou a
 și evoluția în direcția de dezvoltare a
 legendelor. FOLIO 1208 RĂDĂIIA de laud. Folio 1208 RĂDĂIIA
 și evoluția și dezvoltarea și trecerea la stadiul dezvoltării ulterioare.